00707711

E51/7/2

នៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង

អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា

ព័ត៌មានពិស្តារអំពីការដាក់ឯកសារ

សំណុំរឿងលេខ: ០០២/១៩-០៩-២០០៧-អវតក/អជសដ

ភាគីដាក់ឯកសារ: លោក ខៀវ សំផន

ដាក់ជូន: អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង

ភាសាដើម: **បារាំង**

កាលបរិច្ឆេទឯកសារ: ថ្ងៃទី១៧ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០១១

ឯកសារទទួល
DOCUMENT RECEIVED/DOCUMENT REÇU
ថ្ងៃ ខែ ឆ្នាំ (Date of receipt/date de reception): 17 / 06 / 2011
ម៉ោង (Time/Heure): 13:20
មន្ត្រីទទួលបន្ទុកសំណុំរឿង /Case File Officer/L'agent chargé du dossier: Ratanak

ចំណាត់ថ្នាក់ឯកសារ

ចំណាត់ថ្នាក់ឯកសារស្នើឡើងដោយភាគីដាក់ឯកសារ: **សាធារណៈ**

ចំណាត់ថ្នាក់ឯកសារដោយសាលាដំបូង

ប្រភេទនៃចំណាត់ **សាធារណៈ / Public**

ពិនិត្យឡើងវិញចំពោះឯកសារចំណាត់ថ្នាក់ណ្ដោះអាសន្ន:

ឈ្មោះមន្ត្រីកត់ត្រា:

ហត្ថលេខា:

ចម្លើយទៅនឹងសេចក្ដីសន្និដ្ឋានរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញាទាក់ទិននឹង

អាជ្ញាយុកាលនៃបទឧក្រិដ្ឋនៅក្នុងច្បាប់ជាតិ

ដាក់ដោយ៖

សហមេធាវីការពារក្ដីលោក ខៀវ សំផន

លោក ស សូវាន

លោក Jacques VERGES

ជំនួយការ

លោកស្រី សេង សុជាតា

កញ្ញា Marie CAPOTORTO

កញ្ញា Shéhérazade BOUARFA

លោក Archibald CELEYRON

ផ្ញើជូន៖

អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង

ចៅក្រម និល ណុន

ចៅក្រម Mme Silvia CARTWRIGHT

ចៅក្រម យូ អូត្តារ៉ា

ចៅក្រម Jean-Marc LAVERGNE

ចៅក្រម យ៉ា សុខន

សហព្រះរាជអាជ្ញា៖

លោកស្រី ជា លាង

លោក Andrew CAYLEY

E81/7/2

[០០២/១៩-០៩-២០០៧-អវតក/អជសង]

មេធាវីដើមបណ្តឹងរដ្ឋប្បវេណី ៖

លោក ពេជ្រ អង្គ

អ្នកស្រី Elisabeth SIMONNEAU FORT

សូមគោរពអង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង

១. នៅថ្ងៃទី៥ ខែមេសា ឆ្នាំ២០១១ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូង បានស្នើឱ្យសហព្រះរាជអាជ្ញា ដាក់សារណាដែលបញ្ជាក់អំពីមូលដ្ឋាននៃអំណះអំណាងរបស់ខ្លួនដែលថា បទល្មើសតាមច្បាប់ជាតិមិនត្រូវបានរារាំងដោយអាជ្ញាយុកាល ពាក់ព័ន្ធនឹងជនជាប់ចោទទាំងអស់ក្នុងសំណុំរឿង 00២ បន្ទាប់ពីបានរំលឹកអំពីសេចក្តីសម្រេចរបស់ខ្លួននៅក្នុងសំណុំរឿង 00១ ទាក់ទិននឹងអញ្ញត្រកម្មបឋមពាក់ព័ន្ធនឹងបទល្មើសតាមច្បាប់ជាតិដដែលនោះ។[1]

២. ក៏ប៉ុន្តែ នៅក្នុងសំណុំរឿង 00១ សហព្រះរាជអាជ្ញាខកខានមិនបានបំពេញភារកិច្ចក្នុងការស្វែងរកបន្ទុកនៃភស្តុតាង ដើម្បីបង្ហាញ អំពីការមិនរលត់នៃបណ្តឹងអាជ្ញាសម្រាប់បទល្មើសតាមច្បាប់ជាតិនេះឡើយ។[2] លោក ខៀវ សំផន សូមរក្សាជំហរដ៏រឹងមាំបំផុតរបស់លោក ដែលថា អាជ្ញាយុកាលនៃបទឧក្រិដ្ឋនៅក្នុងច្បាប់ជាតិបានផុតរលត់ ពីថ្ងៃទី១៧ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២00៧ ទៅហើយ គឺនៅថ្ងៃដែលសហព្រះរាជអាជ្ញាដាក់ដីកាសន្និដ្ឋានបញ្ជូនរឿងឱ្យស៊ើបសួរ ដែលជាកិច្ចស៊ើបសួរដំបូងប្រឆាំងនឹងលោក ខៀវ សំផន នោះមកម្ល៉េះ។[3]

I. ក្រមព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ ១៩៥៦ មិនបានចែងពីការព្យួរបណ្តឹងអាជ្ញាឡើយ

៣. តាមក្រមព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជា ឆ្នាំ១៩៥៦ អាជ្ញាយុកាលបទល្មើសរបស់មនុស្សត្រូវចោទទាំងឡាយត្រូវឈប់គិត ពីត្រឹមថ្ងៃដែលអាជ្ញាធរខាងតុលាការផ្តើមស៊ើបសួរ ឬផ្តើមចោទប្រកាន់ពីបទល្មើសនោះ។[4] ច្បាប់កម្ពុជាមិនមានចែងពីការព្យួរបណ្តឹងអាជ្ញាឡើយ។[5] នៅក្នុងសំណេរ

---

[1] សេចក្តីណែនាំដល់ភាគីពាក់ព័ន្ធនឹងអញ្ញត្រកម្ម និងបញ្ហាពាក់ព័ន្ធ ថ្ងៃទី៥ ខែមេសា ឆ្នាំ២០១១ ឯកសារE51/7 ទំព័រ១ និង២

[2] សេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា ស្តីពីអាជ្ញាយុកាលនៃបទល្មើសជាតិ ថ្ងៃទី២៧ ខែឧសភា ឆ្នាំ២០១១ ឯកសារE51/7/1 (“សេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា”)

[3] អញ្ញត្រកម្មបឋមស្តីពីការរលត់បណ្តឹងអាជ្ញា (បទល្មើសជាតិ) ថ្ងៃទី១៤ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០១១ ឯកសារE47 (“អញ្ញត្រកម្មបឋមនៃក្រុមមេធាវីការពារក្តី”)

[4] មាត្រា១០២ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជា ឆ្នាំ១៩៥៦។ សហព្រះរាជអាជ្ញាមិនបង្ហាញពីអត្ថិភាពនៃបទបញ្ញត្តិដែលទទួលស្គាល់ដោយអន្តរជាតិ ហើយដែលត្រូវយកមកអនុវត្តជាលក្ខណៈប្រព័ន្ធ ដោយពុំចាំបាច់មានវត្តមានច្បាប់ដោយឡែកណាមួយឡើយ។ សហព្រះរាជអាជ្ញាបែរជាយោងទៅលើច្បាប់អាមេរិក ដែលព្យួរជាលក្ខណៈប្រព័ន្ធនូវអាជ្ញាយុកាល

របស់ខ្លួន សហព្រះរាជអាជ្ញាមិនបានអះអាងថា ការផ្ដើមចោទប្រកាន់ ឬផ្ដើមស៊ើបសួរ បាន រំលត់អាជ្ញាយុកាល ចំពោះករណី លោក ខៀវ សំផន សោះឡើយ។ ដូច្នេះ បណ្ដឹងអាជ្ញាបាន រលត់ទៅក្នុងរយៈពេល១០ឆ្នាំ បន្ទាប់ពីការប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋដែលគេសន្មតនោះ។

II. សហព្រះរាជអាជ្ញាមិនបានបង្ហាញឲ្យបានត្រឹមត្រូវ ពីការមិនអាចបើកការស៊ើបសួរ ឬ ការចោទប្រកាន់ ប្រឆាំងនឹងលោក ខៀវ សំផន ចន្លោះឆ្នាំ ១៩៧៩ និងឆ្នាំ២០០៧ឡើយ

៤. ទោះបីជាមាន ឬមិនមានការរលត់ ឬការព្យួររយៈពេលនៃអាជ្ញាយុកាលបទល្មើសក៏ដោយ ចំពោះកម្រិតបទដ្ឋានដែលចាំបាច់[6] សហព្រះរាជអាជ្ញាខកខានមិនបានបំពេញភារកិច្ចក្នុងការ ស្វែងរកបន្ទុកនៃភស្តុតាង ដើម្បីបង្ហាញថា ផ្អែកតាមអង្គហេតុជាក់ស្ដែង ពុំមានការបំពេញ កិច្ចស៊ើបសួរ ឬការចោទប្រកាន់ដែលត្រូវបានប្រព្រឹត្តក្នុងរបបនេះ អាចធ្វើឡើងក្នុងកំឡុង ពេលក្រោយការដួលរលំនៃរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យឡើយ។ តាមពិតទៅ ឯកសារចំនួន ១៦ទំព័រនោះ គ្រាន់តែលើកឡើងនូវអ្វីដែលគេដឹងឮគ្រប់គ្នាអស់ទៅហើយ ឬថាគ្រាន់តែជាការ អះអាងធម្មតាៗ គ្មានមូលដ្ឋានគ្រឹះច្បាស់លាស់ឡើយតែប៉ុណ្ណោះ។

៥. ទី១ ភស្តុតាងដែលលើកឡើងនោះ គ្រាន់តែបានបន្ថែមពីលើការសន្មតដែលថា ប្រព័ន្ធ តុលាការចុះខ្សោយយ៉ាងខ្លាំង ហើយដំណើរការរបស់វាក៏ត្រូវរាំងស្ទះដោយសារតែប្រទេស កម្ពុជាទទួលរងនូវការបំផ្លាញស្ថាប័នរដ្ឋ កង្វះខាតធនធានមនុស្ស និងសង្គ្រាមស៊ីវិល។[7] ចំណុចទាំងនោះនៅតែមិនអាចនាំទៅរកសេចក្ដីសន្និដ្ឋានឲ្យបានត្រឹមត្រូវដែលថា ប្រព័ន្ធ

ក្នុងអំឡុងពេលសង្គ្រាម ដោយសារអវត្តមាននៃច្បាប់ជាលាយល័ក្ខអក្សរនោះឡើយ (“សេចក្ដីសន្និដ្ឋានរបស់សហព្រះ រាជអាជ្ញា” កថាខណ្ឌ ២៧)។ ផ្ទុយពីប្រព័ន្ធច្បាប់ Common law ច្បាប់បារាំងផ្អែកទៅលើប្រព័ន្ធច្បាប់ជាលាយ លក្ខណ៍អក្សរ និងមានបញ្ញត្តិត្រឹមត្រូវ។ នៅក្នុងច្បាប់បារាំង ដែលសហព្រះរាជអាជ្ញាបានលើកជាឧទាហរណ៍នោះ មានវិព្វកថា “វាជាការសំខាន់ណាស់ក្នុងការសង្កេតឃើញថា ស្ថានភាពស្ថិតក្នុងពេលសង្គ្រាម មិនអាចយកមកធ្វើជា មូលហេតុតែមួយ ក្នុងការផ្អាកអាជ្ញាយុកាលនោះឡើយ (ឯកសារ E51/7/1.1.28)។ ច្បាប់របស់ អ.វ.ត.ក មិនមាន បំណងព្យួរបណ្ដឹងអាជ្ញាឡើយ។

[5] ក្រមនីតិវិធីព្រហ្មទណ្ឌដែលចូលជាធរមាន នាពេលបច្ចុប្បន្ន នៅកម្ពុជា ក៏មិនមានចែងបទបញ្ញត្តិបែបនេះដែរ។

[6] សេចក្ដីសម្រេចស្ដីពីអញ្ញត្រកម្មទាក់ទងនឹងចិរវេលានៃអាជ្ញាយុកាល ចំពោះបទល្មើសជាតិ ដែលលើកឡើងដោយ មេធាវីការពារក្ដី ថ្ងៃទី២៦ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០១០ ឯកសារ E187 (« សេចក្ដីសម្រេចលើករណីខុច” កថាខណ្ឌ៣១)

[7] “សេចក្ដីសន្និដ្ឋានរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា” កថាខណ្ឌ៦ ដល់ ១៨

តុលាការមិនអាចធ្វើការស៊ើបអង្កេត ឬក៏ធ្វើការចោទប្រកាន់សូម្បីតែបន្តិច នៅក្នុងអំឡុងពេលនោះឡើយ។ ចំណុចទាំងនោះរឹតតែមិនអាចបដិសេធទៅទៀត ទៅនឹងធាតុទាំងឡាយណាដែលបញ្ជាក់ពីលក្ខណៈផ្ទុយពីនោះ ដូចជាចំណុចទាំងឡាយដែលចៅក្រមអន្តរជាតិបានលើកឡើងនៅក្នុងសេចក្ដីសម្រេចលើករណី កាំងហ្គេកអ៊ាវ ហៅឌុច ដូច្នោះដែរ។[8]

៦. នៅក្នុងសេចក្ដីសម្រេចដដែលនោះ ចៅក្រមជាតិបានទទួលស្គាល់ថា សំណុំរឿងទាំងឡាយដែលធ្វើការស៊ើបសួរ រវាងឆ្នាំ១៩៧៩ និងឆ្នាំ១៩៩៣ ("ចំនួននោះកើនឡើងចាប់ពីឆ្នាំ១៩៨២")។[9] ម៉្យាងវទៀត ចៅក្រមជាតិទាំងអស់នៃតុលាការនោះ បានចាប់ផ្ដើមអាជីពរបស់ខ្លួនក្នុងវិស័យតុលាការនៅកម្ពុជា ក្នុងអំឡុងពេលនោះ ៖ លោកចៅក្រម ប្រាក់ គឹមសាន បានបំពេញការងារជារដ្ឋអាជ្ញា ពីឆ្នាំ ១៩៨៧ ដល់ឆ្នាំ១៩៩៥។ លោកចៅក្រម ន័យ ថុល ជាប្រធានតុលាការយោធា តាំងពីឆ្នាំ១៩៨៧ ។ លោកចៅក្រម យ៉ា សុខន ជាចៅក្រមតាំងពីឆ្នាំ១៩៩២ ។ លោកចៅក្រម ធូ មណី ជាចៅក្រមនៅសាលាឧទ្ធរណ៍ តាំងពីឆ្នាំ ១៩៩១ និងលោកចៅក្រម សោម សិរីវុទ្ធ ជាចៅក្រម នៃតុលាការកំពូល តាំងពីឆ្នាំ ១៩៨៨។[10]

៧. ទី២ សហព្រះរាជអាជ្ញាបានត្រឹមតែអះអាងថា លោក ខៀវ សំផន បានបន្តការតស៊ូរហូតដល់ចុះចាញ់ នៅឆ្នាំ១៩៩៨[11] ប៉ុន្តែមិនបានបង្ហាញថា អង្គហេតុនេះអាចរាំងស្ទះដល់ការបើកការស៊ើបសួរ ប្រឆាំងនឹងរូបលោកឡើយ។ ម៉្យាង ការបង្កើតតុលាការបដិវត្តន៍ នៅឆ្នាំ១៩៧៩ប្រឆាំងនឹង អៀង សារី និងប៉ុល ពត បញ្ជាក់ពីការដែលថា ការចោទប្រកាន់ខ្មែរក្រហមអាចប្រព្រឹត្តទៅ ហើយទាំងកំបាំងមុខទៀតផង។ ម៉្យាងទៀត ពួកខ្មែរក្រហម លែងធ្វើការត្រួតត្រាពិតប្រាកដទៅលើទឹកដីកម្ពុជាទាំងមូល តាំងពីថ្ងៃទី៦ ខែមករា ឆ្នាំ១៩៧៩មកម្ល៉េះ រីឯសកម្មភាពស្វែងរកយុត្តិធម៌ក៏ពុំត្រូវបានហាមឃាត់ នៅលើទឹកដីទាំងមូលដែរ។[12] ទីបញ្ចប់សហព្រះរាជអាជ្ញាបានប្រកាសថា នៅឆ្នាំ១៩៩៦ "រដ្ឋាភិបាល និងកងកម្លាំងប្រដាប់អាវុធ

---

[8] « សេចក្ដីសម្រេចលើករណីឌុច" កថាខណ្ឌ ៣២ និងកំណត់ជើងទំព័រ ពីលេខ៥៣ ទៅ៥៦ (ច្បាប់ និងអនុក្រឹត ដែលត្រូវបានអនុម័តជាបន្តបន្ទាប់ ចាប់ពីឆ្នាំ១៩៧៩ មក)។

[9] « សេចក្ដីសម្រេចលើករណីឌុច" កថាខណ្ឌ១៩

[10] សូមមើលប្រវត្តិរូបរបស់ចៅក្រមទាំងឡាយដែលអាចរកមើលបាននៅលើគេហទំព័ររបស់ អ.វ.ត.ក

[11] "សេចក្ដីសន្និដ្ឋានរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា" កថាខណ្ឌ១៨

[12] « សេចក្ដីសម្រេចលើករណីឌុច" កថាខណ្ឌ៣៣

កម្ពុជា មានមធ្យោបាយក្នុងការកំណត់ផែនការ និងបញ្ជាឱ្យចាប់ខ្លួនអ្នកដឹកនាំចុងក្រោយនៃរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ"[13] ដោយពុំមានពន្យល់ថា ហេតុអ្វីពុំមានការអនុវត្តប្រឆាំងនឹងរូបលោក ខៀវ សំផន ឡើយ។

៨. ទី៣ សហព្រះរាជអាជ្ញា ព្យាយាមលើកឡើងអំពីកំហុស ឬការបន្តពីសំណាក់ជនចាប់ចោទ ដើម្បីសម្អាងពីមូលហេតុនៃការពន្យាររយៈពេលអាជ្ញាយុកាលនៃបទល្មើស។[14] ក៏ប៉ុន្តែ ការទទួលខុសត្រូវដោយផ្ទាល់ និងផ្ទាល់ខ្លួនរបស់ លោក ខៀវ សំផន (ដែលត្រូវបានសន្មតថាគ្មានទោស) នៅក្នុងអ្វីដែលគេហៅថា អវត្តមាននៃប្រព័ន្ធតុលាការដែលស្ថិតក្នុងសភាពកំពុងដំណើរការ ព្រមទាំងនៅក្នុងពេលសង្គ្រាមស៊ីវិល គឺពិតជាមិនមានមូលដ្ឋានច្បាស់លាស់ ហើយកំពុងតែរកការពិតនៅឡើយ។

៩. នៅទីបញ្ចប់ អាជ្ញាធរជាតិមិនបានប្រើប្រាស់លទ្ធភាពរបស់ខ្លួនក្នុងការបើកការស៊ើបសួរប្រឆាំងនឹង លោក ខៀវ សំផន ឡើយ ចន្លោះឆ្នាំ១៩៧៩ និងឆ្នាំ២០០៧។ គេមិនអាចយកភាពអសកម្មនោះ មកទម្លាក់លើរូបលោកបានឡើយ។

III. ការមិនអនុវត្តមាត្រា ៣ នៃច្បាប់ អ.វ.ត.ក

១០. បើតាមសហព្រះរាជអាជ្ញា ការប្រែប្រួលមានប្រតិសកម្មនៃរយៈពេលអាជ្ញាយុកាល គឺជាសកម្មភាពនៃនីតិវិធី ដែលមិនរំលោភលើគោលការណ៍នីត្យានុកូលភាពឡើយ រីឯសេចក្តីសម្រេចនៃក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញកម្ពុជា ចុះថ្ងៃទី១២ ខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០០១ "ទោះជាយ៉ាងណា មិនអាចត្រូវពិនិត្យឡើងវិញដោយ អ.វ.ត.ក ឡើយ"។[15]

១១. លោក ខៀវ សំផន សូមរំឭកឡើងវិញ ដោយមិនចាំបាច់អធិប្បាយសារឡើងវិញ ពីអំណះអំណាង ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមិនត្រូវយកមាត្រា ៣ នៃច្បាប់ស្តីពី អ.វ.ត.ក មកអនុវត្ត ឱ្យស្របទៅតាមគោលការណ៍នីត្យានុកូលភាព និងសមភាពចំពោះមុខច្បាប់ នោះ

---

[13] "សេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា" កថាខណ្ឌ១៦

[14] ដូចខាងលើ កថាខណ្ឌ៣២-៣៣

[15] ដូចខាងលើ កថាខណ្ឌ៤

ឡើយ។ លោកសូមលើកឡើងដដែលៗថា ដោយចៀសមិនអនុវត្តមាត្រាពាក់ព័ន្ធនឹងការពន្យារថិរវេលានៃអាជ្ញាយុកាលនេះ អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងនឹងមិនពិនិត្យឡើងវិញលើសេចក្តីសម្រេចរបស់ក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញនោះទេ តែនឹងកម្រិតត្រឹមតែការត្រួតពិនិត្យភាពត្រឹមត្រូវនៃសន្និសញ្ញាតែប៉ុណ្ណោះ ដោយពិនិត្យទៅលើក្តីកង្វល់របស់ក្រុមប្រឹក្សាធម្មនុញ្ញ។[15]

អាស្រ័យហេតុនេះ

១២. សូមអង្គជំនុំជម្រះ មេត្តា ៖

- **ច្រានចោល** សេចក្តីសន្និដ្ឋានរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា
- **ប្រកាស** រំលត់បណ្តឹងអាជ្ញាចំពោះបទល្មើស នៅក្នុងក្រមព្រហ្មទណ្ឌកម្ពុជាឆ្នាំ១៩៥៦។

ដោយសេចក្តីគោរព
និងដើម្បីយុត្តិធម៌

	មេធាវី ស សូវាន មេធាវី Jacques VERGÈS	ភ្នំពេញ ប៉ារីស ប៉ារីស	
កាលបរិច្ឆេទ	ឈ្មោះ	ទីកន្លែង	ហត្ថលេខា

[15] "អញ្ញត្រកម្មបឋមនៃក្រុមមេធាវីការពារក្តី" កថាខណ្ឌ៩, ១០ និង២៣។ « សេចក្តីសម្រេចលើករណីឌុច" កថាខណ្ឌ៣៧។